

Tomasz Rozkrut

Nowa Instrukcja o synodach diecezjalnych

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 42/1-2, 145-156

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TOMASZ ROZKRUT

NOWA INSTRUKCJA O SYNODACH DIECEZJALNYCH

Włoskie wydanie *L'Ossevatore romano* z dnia 7 lipca 1997 r. publikuje Instrukcję Kongregacji ds. Biskupów oraz Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów na temat odbywania synodów diecezjalnych: *De synodis dioecesanis agendis instructio*. Sama Instrukcja została podpisana nieco wcześniej, dnia 19 marca 1997 r., przez prefekta Kongregacji ds. Biskupów kard. B. Gantin oraz przez prefekta Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów kard. J. Tomko.

Instrukcja obowiązuje te synody diecezjalne, które rozpoczną się trzy miesiące po jej opublikowaniu w *Acta Apostolicae Sedis*¹, a zatem jest już obowiązująca.

Przed przejściem do jej analizy rodzi się pytanie, czy Instrukcja o celebrowaniu synodów diecezjalnych jest dzisiaj rzeczywiście potrzebna? Tym bardziej, że Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II dedykuje instytucji dziewięć kanonów (por. kann. 460-468), wcześniej natomiast opublikowane w 1973 r. przez Kongregację ds. Biskupów Dyrektorium o pasterskich zadaniach biskupów: *Ecclesiae Imago* poświęca instytucji Kościoła partykularnego cztery punkty (por. EI 162-165). Ponadto, wszelkiego rodzaju pytania, trudności i wątpliwości natury prawnej a dotyczące celebrowania synodu diecezjalnego rozwiązuje dzisiaj Papieska Rada ds. Interpretacji Tekstów prawnych (por. Konstytucja Apostolska *Pastor Bonus*, art. 154-158).

Zdaniem jednak samych autorów obowiązująca Instrukcja była potrzebna Kościołowi, bowiem jak piszą we Wstępie do niej, uważano za konieczne podać wyjaśnienia dyspozycji obowiązującego ustawodawstwa o synodzie diecezjalnym, a także rozwinąć i określić postępowania w jego realizowaniu zgodnie z kan. 34 § 1 Kodeksu z 1983 r. Ponadto, instrukcja o synodach diecezjalnych była od dawna oczekiwana. Wystar-

¹ AAS, 89 (1997), ss. 706-727.

czy wspomnieć, iż podczas VII Kongresu *Consociatio internationalis studio iuris canonici promovendo* włoski kanonista Longhitano wspominał w swojej relacji o projekcie takiej instrukcji przygotowywanej przez Kongregację ds. Biskupów². Z kolei, inny włoski kanonista, Urso pisze, że niestety przygotowany tekst nie został dobrze przyjęty przez ekspertów i wydaje się, że został czasowo odłożony³. Jednak, jak łatwo się przekonać, nie został zarzucony całkowicie. Niewątpliwie interes jaki ma Stolica Apostolska w tym, aby synody diecezjalne były odbywane w Kościele prawidłowo i owocnie doprowadził do publikacji obowiązującej Instrukcji z 1997 r.

Układ Instrukcji o synodach diecezjalnych jest następujący: po Wstępie, tekst dokumentu jest podzielony na pięć punktów. Na końcu Instrukcji znajduje się dołączony dodatek, który dotyczy uprawnień legislacyjnych biskupa diecezjalnego: *Additamentum ad Instructionem de synodis dioecesanis agendis, Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcopi dioecesani*.

Wstęp (*Prooemium*) do Instrukcji rozpoczyna cytat z Konstytucji Apostolskiej *Sacrae disciplinae leges* Jana Pawła II, w której prawodawca kościelny zaznacza, iż promulgowany przez niego Kodeks Prawa Kanonicznego należy odczytywać w świetle doktryny soborowej, w której Kościół jest przedstawiony jako Lud Boży a władza hierarchiczna jako służba; sam zaś Kościół jest ukazany jako *wspólnota*. W tej nowej perspektywie Kodeks z 1983 r. zaproponował również odnowione oblicze synodu diecezjalnego. Wprawdzie kan. 460 rozpoczynający ustawodawstwo o synodzie diecezjalnym wydaje się, że nie zawiera precyzyjnej definicji synodu diecezjalnego, znajdujemy w nim raczej jego opis, który jest oceniany, przynajmniej przez niektórych autorów, za niewystarczający⁴. Dlatego kanon, w formie w jakiej został zredagowany mówi

² Por. A. Longhitano, *I sinodi regionali e diocesani: esperienze e prospettive*, w: AA. VV., *La Synodalité la participation au gouvernement dans l'Église*, Actes du VII congrès international de Droit canonique, Paris, Unesco, 21-28 septembre 1990, L'année Canonique, hors série (1992), t. II, s. 615.

³ Por. P. Urso, *Il sinodo diocesano*, w: AA. VV., *Il Diritto nel mistero della Chiesa*, Roma 1990, t. II, s. 409.

⁴ „*Synod diecezjalny, tak w formie jaką posiadał w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917, jak również w tej formie jaką otrzymał w Kodeksie z 1983, nie wydaje się, aby posiadał profil teologiczny wystarczająco wyjaśniony*”. T. Piconnek, *Il significato ecclesiologico del sinodo diocesano*, w: AA. VV., *Il sinodo diocesano nella teologia e nella storia*. Atti del Convegno di studi Catania, 15-16 maggio 1986, Catania 1987, s. 7.

bardzo mało na temat natury synodu diecezjalnego⁵; dla innych zaś zmienia zasadniczo poprzedni model synodu diecezjalnego przedstawiony w Kodeksie z 1917 r. (por. kann. 356-362)⁶.

Po promulgacji nowego Kodeksu pomnożyły się Kościoły partykularne, które celebrowały swoje synody diecezjalne, albo też odbywają je aktualnie⁷. Wstęp do Instrukcji wymienia również Synod pastoralny Rzymu zakończony w 1993 r.⁸, którego celebrowanie posłużyła papieżowi Janowi Pawłowi II do wygłoszenia cennych przemówień na temat roli synodu diecezjalnego w Kościele partykularnym, szczególnie w okresie posoborowym. Na spotkaniu z duchowieństwem Rzymu Jan Paweł II tak mówił: „*synod diecezjalny jest prawdopodobnie najbardziej skutecznym sposobem dla realizacji, dla stworzenia żywym, tego wszystkiego co Sobór Watykański II określił jako magisterium*”⁹. Przy okazji warto wspomnieć, iż dla Ojca św. było to drugie doświadczenie synodu diecezjalnego. Jako arcybiskup krakowski kard. Wojtyła przewodniczył rozpoczętemu w 1972 r. synodowi diecezjalnemu archidiecezji krakowskiej, zakończonemu sukcesywnie w roku 1979, już po Jego wyborze na Stolicę Piotrową, podczas jego pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny¹⁰. Wypada zaznaczyć, że sukcesywnie teksty synodu krakowskiego zostały przetłumaczone i opublikowane w Rzymie w 1985 r. We wprowadzeniu do nich kard. Gantin napisał, iż akta synodu „*mogą być, i wierzę że tak jest, dużym pożytkiem dla Kościoła uniwersalnego jako przykład i kontrybut szczególnego znaczenia pastoralnego i doktrynalnego. Tom «Synod pastoralny archidiecezji krakowskiej» jest wyrażeniem usiłowania zrozumienia i realizacji Soboru, sposobu w którym Kościół partykularny od-*

⁵ F. Coccopalmerio, *Il sinodo diocesano (can. 460-468)*, w: AA. VV., *Raccolta di scritti in onore di Pio Fedele*, Perugia 1984, s. 407.

⁶ Por. W. Wójcik, *Synod diecezjalny w Nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego*, w: *Prawo Kanoniczne*, 29 (1986), s. 123.

⁷ W Kościele polskim po opublikowaniu KPK'83 zakończyły już swoje synody następujące diecezje: lubelska (1977-1985), częstochowska (1976-1986), tarnowska (1981-1986), koszalińska (1985-1989), lubaczowska (1987-1990), kielecka (1984-1991), wrocławawska (1985-1991) i plocka (1987-1991).

⁸ Libro del sinodo della diocesi di Roma. *Secondo Sinodo diocesano celebrato sotto la presidenza di sua santità Giovanni Paolo II, annunciato il 17 maggio 1986 e concluso il 29 maggio 1993 durante la veglia di Pentecoste in Piazza San Pietro*, Roma 1993.

⁹ Jan Paweł II, *Al Clero Romano durante l'incontro all'inizio della Quaresima* (25 febbraio 1993), w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, Libreria Editrice Vaticana 1995, t. XVI- I, s. 532n.

¹⁰ *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972-1979*, Kraków 1985.

krył jaśniej i głębiej swoje powołanie. Powołanie polegające na byciu wcielonym w sytuację świata, ale również bycia znakiem transcendentnym obecności Zmartwychwstałego Pana pośród ludzi”¹¹.

Powracając do tekstu Instrukcji, jej Wstęp sukcesywnie podaje, iż w ostatnich czasach pojawiły się także inne formy dla wyrażenia wspólnoty diecezjalnej; pomimo, że są określane jako «zgrupowania diecezjalne» i wykazują aspekty wspólne ze synodem diecezjalnym, to jednak nie posiadają precyzyjnej konfiguracji kanonicznej. Dlatego też uważano za rzecz konieczną opracowanie komentowanej Instrukcji, przy czym jak czytamy we Wstępie, jest życzeniem, aby również i te inne, wspomniane wcześniej «zgrupowania diecezjalne», w wymiarze w jakim przypominają cele i kompozycje synodu diecezjalnego, odnalazły swoje miejsce w nurcie doktryny kanonicznej. Ma temu dopomóc również prezentowana Instrukcja.

Dla lepszego przygotowania synodów diecezjalnych Instrukcja załącza również dodatek, w którym są podane zasadnicze materie, które KPK z 1983 r. przekazuje dla ustawodawstwa diecezjalnego. Już kilka lat temu Corecco przypominał, że jest dzisiaj pięćdziesiąt sześć norm w Kodeksie z 1983 r., które odsyłają do tworzenia prawa partykularnego¹².

Instrukcja poprzez kompetencje Kongregacji ds. Biskupów oraz Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów jest przekazana wszystkim biskupom Kościoła łacińskiego¹³. W ten sposób Kongregacje pragną również odpowiedzieć na liczne zapytania biskupów, którzy oczekują braterskiego wsparcia w odbywaniu synodów diecezjalnych, czy też pomocy w odaleniu niektórych defektów i niekongruencji w ich celebrowaniu.

¹¹ *Il sinodo pastorale dell'archidiocesi di cracovia 1972 -1979*, Libreria Editrice Vaticana 1985, s. 15.

¹² E. Corecco, *Ius universale – Ius particulare*, in: AA. VV., *Ius in Vita et in Missione Ecclesiae*. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente X Anniversario Promulgationis Codicis Iuris Canonici Diebus 19-24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana Celebranti, Libreria Editrice Vaticana 1994, s. 573.

¹³ Warto wspomnieć, że obowiązujący od 1991 r. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich zawiera osiem kanonów o analogicznej do synodu diecezjalnego instytucji: *conventus eparchialis* (por. KKKW'90: kann. 235-242). Być może, w ślad za Instrukcją o synodach diecezjalnych, również Kongregacja ds. Kościołów Wschodnich wyda analogiczny dokument o sposobie przeprowadzania zgromadzeń eparchialnych. Tym bardziej, iż zdaniem niektórych kanonistów *conventus eparchialis* jest przedstawiany według modelu synodu diecezjalnego. Por. AYMANS W., *Strutture sinodali nel Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, w: W. Aymans, *Diritto canonico e comunione ecclesiale*. Saggi di Diritto Canonico in prospettiva teologica (przekład włoski pod redakcją R. Bertolino i L. Mangels Giannachi), Torino 1993, s. 84.

*1. Wprowadzenie na temat natury i celowości synodu diecezjalnego
(Introductio de synodi dioecesanae indole et fine).*

Punkt pierwszy Instrukcji przypomina kodeksowe określenie synodu diecezjalnego (kan. 460) i sukcesywnie podejmuje trzy zagadnienia: celowość synodu diecezjalnego, rola członków synodu diecezjalnego oraz wspólnota i posłannictwo instytucji.

Celem synodu diecezjalnego jest świadczenie pomocy biskupowi w wykonywaniu przez niego funkcji kierowania diecezją. Taki cel określa szczególne miejsce prezbiterium na synodzie diecezjalnym, ale również zachęca biskupa, i daje okazję do zaproszenia do takiej współpracy niektórych wiernych świeckich oraz wybranych zakonników. Będzie to wyrazem odpowiedzialności wszystkich wiernych za budowanie ciała Chrystusa. Instrukcja przypomina, że biskup wykonuje urząd kierowania powierzonym mu Kościołem także poprzez przeprowadzenie synodu diecezjalnego i jego poszczególne etapy takie jak: jego zwołanie, propozycja kwestii do rozważania, przewodniczenie sesjom synodalnym, podpisanie deklaracji i dekretów synodalnych. W tym wyliczaniu Instrukcja odwołuje się do obowiązujących kanonów o synodzie diecezjalnym. W ten sposób synod diecezjalny jest aktem rządów biskupa i wydarzeniem wspólnotowym, wyrażając jednocześnie wspólnotę hierarchiczną Kościoła, której biskup jest głową i którą jednocześnie reprezentuje. W takim przypadku jakiegokolwiek przeciwstawienie synodu biskupowi na zasadzie roszczenia sobie prawa bycia reprezentantami Ludu Bożego, byłoby przeciwne autentycznemu zrozumieniu relacji w Kościele¹⁴.

Uczestnicy synodu diecezjalnego są wezwani do tego, aby wyrazili swoją pomoc biskupowi diecezjalnemu poprzez głos doradczy synodu. Poprzez swoje doświadczenia i dorady uczestnicy synodu diecezjalnego współpracują aktywnie w wypracowywaniu deklaracji i dekretów synodalnych. Biskup ze swej strony kieruje dyskusją na sesjach synodalnych. Podpisując decyzje synodu, biskup angażuje swój autorytet nad tym wszystkim co synod naucza i rozporządza. Tak wypracowane prawo synodalne jest nie tylko wynikiem władzy ustawodawczej biskupa, ale jest jednocześnie wy-

¹⁴ W czasie prac kodyfikacyjnych jeden z konsultorów zapytywał czy uczestników synodu diecezjalnego nie można by określić jako reprezentantów ludu Bożego (*repraesentantes populi Dei*). Por. *Communications*, 12 (1980), s. 314. Propozycja ta jednak została odrzucona. Por. *Tamże*, s. 315.

nikiem współpracy całego synodu diecezjalnego we wspólnym poszukiwaniu tego co Duch mówi Kościołowi partykularnemu.

Instrukcja przypomina, że kan. 460 jako cel synodu diecezjalnego wskazuje dobro całej diecezji, której wspólnota i posłannictwo pozostają aspektami nierozzerwalnie związanymi z działalnością duszpasterską całego Kościoła. Prace synodalne dążą do pobudzenia i do wspólnego przyłgnięcia do zbawczej doktryny oraz stymulują wszystkich wiernych do naśladowania Chrystusa. W ten sposób synod diecezjalny faworyzuje wspólny dynamizm apostołski. Ma to służyć, według Instrukcji, polepszeniu obyczajów, formacji duchowieństwa oraz pobudzaniu nowych powołań. Synod diecezjalny nie tylko wyraża wspólnotę diecezjalną, ale równocześnie ją buduje tak w samym Kościele, który go celebry, jak i w relacji do całego Kościoła Chrystusa. Dlatego też dokumenty synodalne powinny zawierać magisterium uniwersalne oraz powinny aplikować do realiów partykularnych dyscyplinę kanoniczną. W ten sposób najwyższy autorytet Kościoła: papież i kolegium biskupów będą obecne na zgromadzeniu Kościoła partykularnego. W zakończeniu pierwszego punktu Instrukcji podkreśla się, że synod diecezjalny ma przyczyniać się do kształtowania oblicza liturgicznego, duchowego i kanonicznego diecezji poprzez proponowanie jej nowych orientacji.

II. Kompozycja synodu diecezjalnego (Synodi compositio).

Instrukcja przypomina, że jest obowiązkiem biskupa przewodniczyć pracom synodu diecezjalnego. Może on na podstawie kan. 462 § 2 delegować do wykonywania tego urzędu, na poszczególnych sesjach, wikariusza generalnego czy też biskupiego; przy czym Instrukcja zaznacza, że przy odwoływaniu się do delegacji biskup powinien wybierać najpierw tych, którzy cieszą się godnością biskupią (biskup koadiutor i biskupi pomocniczy). Sukcesywnie, za kodyfikacją z 1983 r., Instrukcja wylicza członków synodu «*de iure*», a także wiebieralnych członków synodu diecezjalnego (wierni świeccy, prezbiterzy, przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego), proponując kanoniczny sposób ich wyboru. Ponadto, Instrukcja przypomina o kryteriach wyboru tych uczestników synodu, którzy na synod diecezjalny przychodzą z wolnego wyboru biskupa diecezjalnego.

Wszyscy uczestnicy mają obowiązek osobistego brania udziału w synodzie diecezjalnym, za brak uczestnictwa nie są aktualnie przewidzia-

ne kary pieniężne lub kanoniczne jak to było praktykowane wcześniej¹⁵, również było sankcjonowane przez KPK z 1917 r. (por. kan. 359 § 2). Ten jednak, kto swoimi opiniami odbiega od doktryny Kościoła czy też odrzuca autorytet biskupa, powinien być pozbawiony dekretem biskupim uczestnictwa w pracach synodu diecezjalnego. Jest to nowość zaproponowana w sposób wyraźny przez Instrukcję, do tej pory bowiem istniejące kodyfikacje o synodzie diecezjalnym nic o takim postępowaniu wyraźnie nie mówiły.

Punkt kończy przypomnienie o możliwości zaproszenia na synod diecezjalny obserwatorów z Kościołów i wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnotcie z Kościołem katolickim. Ich obecność postrzegana jest jako duszpasterska działalność ekumeniczna na poziomie Kościoła partykularnego.

III. Zwołanie i przygotowanie synodu (Synodi convocatio ac praeparatio).

Trzeci numer Instrukcji dzieli się na trzy segmenty: zwołanie synodu (*Convocatio*), komisja przygotowawcza i regulamin synodu (*Praeparatoria commissio et synodi ordo*), fazy w przygotowaniu synodu diecezjalnego (*Praeparandae synodo momenta*).

Synod diecezjalny ma być zwoływany według roztropnego sądu biskupa, tak jak przewiduje kan. 461 § 1. Sytuacje, które mogą proponować zwołanie synodu diecezjalnego mogą być – według Instrukcji – różnej natury. Aby ocenić stosowność celebrowania synodu diecezjalnego biskup powinien wykorzystać informacje z wizytacji duszpasterskiej diecezji oraz wysłuchać opinii Rady kapłańskiej odnośnie zwołania samego synodu i jego argumentu lub argumentów¹⁶. Ponadto, Instrukcja zachęca, aby biskup poinformował swój Kościół o zwołaniu synodu diecezjalnego podczas znaczącego święta liturgicznego w diecezji.

Od pierwszych chwil biskup ma powołać komisję przygotowującą prace synodu a składającą się z wybranych, odpowiednio przygotowa-

¹⁵ Por. M. Morawski, *Synod diecezjalny w dawnej Polsce*, w: *Ateneum Kapłańskie*, 39 (1937), s. 238.

¹⁶ Liczne synody diecezjalne okresu posoborowego zostały zwołane w celu refleksji na określony temat; w ten sposób można mówić o synodach diecezjalnych (mono)tematycznych. Por. S. Ferrari, *I sinodi diocesani del post-Concilio*, w: *Revista Española de Derecho Canónico*, 46 (1989), s. 183.

nych, kapłanów i wiernych świeckich. Wśród nich są wymienieni *explicit* eksperci w prawie kanonicznym i liturgii. Zadaniem komisji będzie wieloraka pomoc biskupowi, przede wszystkim: w przygotowaniu synodu, w redakcji regulaminu, w określeniu argumentów do dyskusji oraz w wyznaczeniu uczestników synodu. Biskup powinien utworzyć również sekretariat synodu – spełniający funkcje natury technicznej, oraz biuro prasowe synodu. Regulamin synodu diecezjalnego powinien określać przede wszystkim samą jego kompozycję, normy ustalające sposób przeprowadzania wybory uczestników synodu, różne urzędy i komisje synodalne oraz sposoby przeprowadzania spotkań synodalnych (zabieranie głosu, głosowanie).

Instrukcja wyróżnia następujące fazy przygotowujące synod diecezjalny:

1. Przygotowanie duchowe, katechetyczne i informacyjne (*Spiritualis et catechetica et divulgativa praeparatio*): biskup niech zachęci swoich diecezjan do modlitwy za synod i jego owoce, wierni świeccy mają być poinformowani na temat natury i roli synodu diecezjalnego. Bardzo pomocnym będzie wydanie odpowiedniego biuletynu synodalnego;

2. Konsultacja diecezjalna (*Dioecesis interrogatio*); w ten sposób zostaje zaproponowana wiernym możliwość przedstawienia ich potrzeb, życzeń i myśli w perspektywie argumentów synodu;

3. Określenie kwestii (*Quaestionum definitio*); ostatecznie biskup ma określić kwestie do rozważenia na synodzie. Dużą pomocą będzie wypracowanie, przez grupy ekspertów, kwestionariuszy czy też nawet zarysów dokumentów synodalnych z podziałem na materię i wprowadzeniem teologiczno-kanonicznym.

IV. Przebieg synodu (Synodi actio).

Synod diecezjalny to przede wszystkim jego sesje, które powinny się odbywać w połączeniu z liturgią synodalną, proponowaną przez *Caeremoniale Episcoporum*, szczególnie w zasadniczych momentach synodu takich jak jego inauguracja czy też zakończenie. Sesje synodalne, przynajmniej te najważniejsze, mają się odbywać w kościele katedralnym¹⁷. In-

¹⁷ Kodyfikacja poprzednia wskazywała wprost, że zgromadzenie synodalne „*celebranda est in ecclesia cathedrali*” (kan. 357 § 2). Natomiast obowiązujący Kodeks Jana Pawła II nic nie mówi na temat miejsca celebrowania synodu diecezjalnego, ale trzeba pamiętać, że zwyczaj celebrowania synodu diecezjalnego w kościele katedralnym jest bardzo stary i mocny; prawdopodobnie dlatego został przypomniany przez Instrukcję.

strukcja przypomina o obowiązku złożenia wyznania wiary przez uczestników synodu diecezjalnego (por. kan. 833, 1°). Dla biskupa moment ten ma posłużyć do rozpalenia w uczestnikach synodu miłości dla dziedzictwa doktrynalnego i duchowego Kościoła, szczególnie diecezjalnego.

W czasie dyskusji synodalnej biskup ma czuwać nad zaproponowanymi argumentami, ma obowiązek wykluczyć z dyskusji argumenty niezgodne z pewną doktryną Kościoła lub magisterium papieskim, czy też argumenty dotyczące materii dyscyplinarnych zarezerwowanych najwyższemu lub innemu autorytetowi Kościoła. Podczas sesji synodalnych wypada kilka razy przeprowadzić głosowanie w celu dania wszystkim uczestnikom synodu możliwość zmanifestowania swojej opinii, co naturalnie dla biskupa – jedyne go prawodawcy na synodzie – nie będzie zobowiązujące. Będzie w ten sposób wyrażony głos synodu diecezjalnego, który sukcesywnie biskup diecezjalny będzie oceniał *coram Domino*, aby następnie dać odpowiednie wskazania komisjom redagującym schematy tekstów synodalnych. Tekst synodalny powinien być precyzyjny, nie ogólnikowy, aby w ten sposób mógł służyć jako przewodnik duszpasterski w diecezji¹⁸.

Instrukcja przypomina, że biskup może według swojego roztropnego sądu zawiesić lub rozwiązać synod diecezjalny. Precyzuje jednak, co jest nowością w porównaniu z ustawodawstwem z 1983 r., że przed wydaniem dekretu zawieszenia lub rozwiązania synodu diecezjalnego biskup powinien skonsultować się ze swoją Radą kapłańską.

V. Deklaracje i dekrety synodalne (Declarationes et synodalia decreta).

Po zakończeniu sesji synodalnych, rozpoczyna się ostateczna redakcja dekretów i deklaracji synodalnych, sukcesywnie podpisanych i opublikowanych przez biskupa diecezjalnego. Dekrety i deklaracje synodalne, z jednej strony mają mieć charakter prawdziwych norm prawnych, tak aby mogły być nazywane «konstytucjami», z drugiej zaś strony powinny zawierać te prawdy wiary i moralności chrześcijańskiej, które są ważne do podkreślenia w Kościele partykularnym odbywającym swój synod diecezjalny.

¹⁸ Podczas gdy tradycyjne synody diecezjalne kończyły się promulgacją swoich norm w formie kodeksu (*complexus legum*), posoborowe synody diecezjalne cechują się publikacją dokumentów różnie zatytułowanych i mają niekiedy charakter sugestii, poleceń czy też zaleceń, ukierunkowań, itd. Por. S. Ferrari, *dz. cyt.*, s. 183.

Deklaracje i dekrety synodalne mają być podpisane jedynie przez biskupa diecezjalnego oraz mają być tak sformułowane, aby z nich wynikało, że biskup diecezjalny jest ich autorem. Dlatego też Instrukcja zabrania publikować jako synodalnych, tekstów nie podpisanych przez biskupa. „*Poprzez dekrety synodalne biskup diecezjalny popiera i ponagla zachowywanie tych norm kanonicznych, które najbardziej przywołują sytuacje życia diecezjalnego, reguluje te materie, które prawo powierza jego kompetencji oraz aplikuje dyscyplinę ogólnokościelną do odrębności Kościoła partykularnego*” (V, 4). Ponadto, Instrukcja stwierdza jasno, że ewentualny dekret synodalny przeciwny prawu wyższemu będzie prawnie nieważny, zgodnie z kan. 135 § 2. Przypomniany jest w Instrukcji obowiązek komunikacji metropolicie i Konferencji episkopatu tekstów deklaracji i dekretów synodalnych. Ma to służyć w celu popierania komunii episkopatu oraz harmonii normatywnej w Kościołach partykularnych tego samego regionu geograficznego i ludzkiego.

Instrukcja zawiera dużą nowość. Otóż zarządza, aby biskup po zakończeniu synodu diecezjalnego przesłał kopię dokumentów synodalnych, poprzez reprezentanta papieskiego, Kongregacji ds. Biskupów albo Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, dla ich zapoznania przez Stolicę Apostolską. Przy okazji warto wspomnieć, że przed ostateczną promulgacją nowego Kodeksu z 1983 r., była przewidziana jeszcze w Schematach z 1977 i 1980 r., komunikacja synodu diecezjalnego *quamprimum* Stolicy Apostolskiej¹⁹; ale sukcesywnie propozycja została zawieszona *ex officio*, aby w ten sposób uniknąć nadmiernej centralizacji ze strony Stolicy Apostolskiej²⁰.

W zakończeniu Instrukcji czytamy, iż wymienione Kongregacje mają nadzieję, że ich kontrybut wpłynie na adekwatne celebrowanie synodów diecezjalnych, instytucji tak w przeszłości jak i obecnie – z pomocą Ducha Świętego – kształtującej posłannictwo Kościołów partykularnych.

Dodatek dołączony do Instrukcji, w oparciu o KPK z 1983 r., ukazuje przestrzenie legislacyjne biskupa diecezjalnego. Dotyczą one wykonywania *munus docendi*, *munus sanctificandi* oraz *munus pascendi*. Dodatek posiada niewątpliwie duże znaczenie praktyczne i będzie dużą pomocą w tworzeniu ustawodawstwa partykularnego na synodach diecezjalnych.

¹⁹ *Communications*, 12 (1980), s. 318n.

²⁰ *Communications*, 14 (1982), s. 212.

Jak można podsumować przedstawioną Instrukcję o synodach diecezjalnych?

Ogólnie wypada zauważyć, że Instrukcja w bardzo wielu miejscach odwołuje się do będących *in vigore* kanonów o synodzie diecezjalnym. W ten sposób ostatnia kodyfikacja stanowi szkielet dla całego dokumentu, przy czym Instrukcja wprowadza również pewne nowości, które wypełniają niektóre luki w prawodawstwie z 1983 r.

Instrukcja podaje przykłady sytuacji, które biskup może uważać za sugerujące zwołanie synodu diecezjalnego. Wśród nich są: brak wspólnego i zespolonego działania duszpasterskiego w diecezji, konieczność aplikowania na poziomie Kościoła partykularnego norm i ukierunkowań powszechnych, powstanie w diecezji problemów, które wymagają synodalnego rozwiązania, odczuwalna konieczność bardziej intensywnego działania wspólnoty diecezjalnej. W takich sytuacjach zwołanie synodu diecezjalnego staje się bardzo stosowne i daje nadzieję dobrych rezultatów.

Punkt poświęcony komisji przygotowującej zgromadzenie synodalne, regulaminowi synodalnemu oraz poszczególnym fazom w przygotowaniu synodu diecezjalnego, z punktu widzenia techniczno-praktycznego, jest bardzo potrzebny. Podany został bowiem w ten sposób pewien model standartowego przygotowania synodu diecezjalnego. Tym bardziej, że w KPK z 1983 r. brakuje kanonu z ustawodawstwa poprzedniego (por. KPK '1917: kan. 360 § 1), traktującego o komisjach przygotowawczych. Dla niektórych kanonistów jest rzeczą dziwną, że obowiązujący Kodeks nic nie mówi na temat wspomnianych komisji, które były przewidziane jeszcze w Schemacie z 1977 (kan. 275), i który prawdopodobnie uwzględnił fakt, że Dyrektorium *Ecclesiae imago* dedykowało komisjom przygotowawczym obszerny numer (por. EI 164).

Inne zagadnienie poruszone przez Instrukcję to zachęta do tworzenia prawa partykularnego na synodzie diecezjalnym. Zachęta do tego dołączony dodatek o możliwościach legislacyjnych biskupa diecezjalnego w oparciu o Kodeks Jana Pawła II.

Instrukcja odpowiada, czy też wciela w życie niektóre głosy podniesione w czasie prac przygotowujących nowy Kodeks. Proponowano wtedy między innymi, aby na synod diecezjalny powołać wszystkich proboszczów diecezji²¹. Instrukcja mówi wyraźnie, że w przypadku Kościołów partykularnych o niedużych wymiarach, nic nie stoi na przeszkodzie, aby

²¹ *Communications*, 14 (1982), s. 211.

na synod diecezjalny zwołać wszystkich jego kapłanów. Można powiedzieć, że Instrukcja zbiera doświadczenia z celebrowania synodów diecezjalnych w ostatnich latach.

Instrukcja podkreśla metodę dialogu na synodzie diecezjalnym. Biskup nie może widzieć synodu diecezjalnego jedynie jako środka dla ukazania swojego autorytetu, przewyciężenia ewentualnych rezystencji oraz otrzymania publicznej i uroczystej manifestacji posłuszeństwa według starej, dawno już przewyciężonej, maksymy: „*si non placet vobis, placet nobis*”²². Jedynie poprzez dialog może się realizować autentyczna i dojrzała wspólnota Kościoła partykularnego, naturalnie zawsze pod autorytetem swojego pasterza, którego Instrukcja ukazuje jako głównego protagonistę na synodzie diecezjalnym.

Ogólnie można powiedzieć, że Instrukcja uczy jak w praktyce przeprowadzać synod diecezjalny. Niewątpliwie Instrukcja to coś nowego w historii instytucji Kościoła partykularnego, można powiedzieć, że jest uzupełnieniem obowiązujących kanonów o synodzie diecezjalnym. Ale nie tylko. Jest ważnym głosem Stolicy Apostolskiej podkreślającym znaczenie synodu diecezjalnego, zwłaszcza kiedy po Soborze Watykańskim, który zaproponował w strukturze Kościoła partykularnego nowe instytucje: Radę kapłańską i Radę duszpasterską, pytano o zasadność odbywania synodów diecezjalnych.

Instrukcja potwierdzając walor instytucji synodu diecezjalnego dołącza do tych, którzy nie tylko w przeszłości ale również obecnie, dostrzegają znaczenie instytucji czego dowodem jest fakt, że „*antiquissimus est in Ecclesia usus Synodorum*”²³.

La nuova Istruzione sui sinodi diocesani

L'articolo intitolato *La nuova Istruzione sui sinodi diocesani* presenta un piccolo commento all'Istruzione pubblicata nel 1997 insieme dalle Congregazione per i vescovi e per l'evangelizzazione dei popoli. Lo incomincia la seguente domanda: perché oggi le Congregazioni pubblicano l'Istruzione? Successivamente, dopo la risposta, l'articolo presenta il contenuto dell'Istruzione, dove sono sottolineate soprattutto le novità del documento. Alla fine, in poche righe, l'articolo si dedica a dare le conclusioni all'Istruzione sui sinodi diocesani.

²² G.B. Varnier, *Il sinodo diocesano nella nuova normativa canonica*, w: AA. VV., *Raccolta di scritti in onore di Pio Fedele*, Perugia 1984, s. 624n.

²³ M Pistocchi, *De Synodo diocesana*, Taurini 1922, s. 9.